

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Créixer des de l'adversitat

Curs 2012-2013

Projecte final del Postgrau en Educació Emocional i Benestar

Autora: Laura Barbero Bueno

Tutora: Núria Fuentes Peláez

Projecte Final del Postgrau en Educació Emocional i Benestar
subjecte a una llicència de Creative Commons:

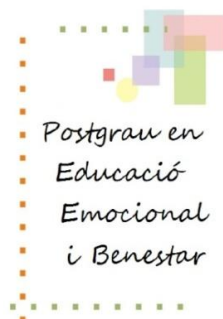

Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 3.0 No adaptada de Creative Commons

La direcció del Postgrau en Educació Emocional i Benestar possibilita la difusió dels treballs, però no es pot fer responsable del seu contingut.

Per a citar l'obra:

Barbero, L. (2013). *Créixer des de l'adversitat. Projecte Final del Postgrau en Educació Emocional i Benestar*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Dipòsit Digital: <http://hdl.handle.net/2445/48045>

	Pàgines
A. INTRODUCCIÓ	4 - 6
B. FONAMENTACIÓ TEÒRICA	7 - 18
1. Els Centres Residencials d'Acció Educativa	7 - 8
2. Justificació de l'Educació Emocional (EE) als centres de protecció de la Infància i l'Adolescència	8 - 11
2.1. Declaració sobre els drets dels infants	9 - 10
2.2. Drets i oportunitats de la infància i l'adolescència a Catalunya	10 - 11
3. L'Educació emocional (EE) i les competències emocionals	11 - 13
4. La Resiliència	13 - 16
5. Competències emocionals en el CRAE per desenvolupar la resiliència	16 - 18
5.1. Consciència emocional	17
5.2. Regulació emocional	17 - 18
5.3. Autonomia emocional	18
C. DESCRIPCIÓ DEL PROJECTE	19 - 41
1. Context on s'aplica: El CRAE Prim	19 - 26
1.1. El Projecte Educatiu de Centre (PEC)	20 - 23
1.2. Infància i adolescència en situació de risc social al CRAE Prim	23 - 25
1.2.1. Destinataris del projecte	25
1.3. Professionals que intervenen al CRAE Prim	25 - 26
2. Objectius	26 - 27
2.1. Objectius principals	27

2.2. Objectius específics	27
3. Continguts	28
4. Metodologia d'intervenció	28 - 34
4.1. Formació dels professionals: <i>Dossier informatiu i formatiu pels educadors del CRAE</i>	29 - 30
4.2. Acció directa amb els infants del CRAE: <i>Activitats</i>	30 - 34
5. Procés i temporalització de l'aplicació del projecte	35 - 37
6. Estratègies d'avaluació	38 - 41
D. PROCÉS D'APLICACIÓ DEL PROJECTE	42 - 49
1. Sessió informativa i formativa als educadors	42 - 43
2. Formació específica a cada educador	43 - 44
3. Implementació de les activitats i acompanyament en el procés	44 - 45
4. Avaluació	46 - 49
E. CONCLUSIONS	50 - 51
F. BIBLIOGRAFIA	52 - 53
G. ANNEXOS (format PDF)	
- ANNEX I: Dossier informatiu i formatiu pels educadors del CRAE.	
- ANNEX II: Mostres dels pre-tests.	
- ANNEX III: Mostres dels post-tests.	
- ANNEX IV: Mostres dels qüestionaris d'implementació.	

A. INTRODUCCIÓ

El món que vivim actualment és conseqüència directa d'anys i anys d'evolució tecnològica i millora de les condicions de vida, sobretot als països amb major poder econòmic. A partir de la Revolució Industrial es va iniciar tot un procés de canvis a nivell social, polític i econòmic. Les persones van deixar de viure principalment de l'agricultura i van començar a emigrar massivament a les ciutats, que suposadament oferien condicions de vida més bones; l'economia dels països augmentava pel nivell de producció i consum dels productes i els models familiars i socials també van modificar-se a conseqüència d'aquests nous canvis. Les polítiques que oferien els diferents països també canviaven i el model de gestió social es basava, més que mai, en l'enriquiment econòmic. El Capitalisme com a forma de política estatal va sorgir amb força i aquest model prioritza, sobretot, el benestar personal a partir del tenir, és a dir, tenir diners, acumular béns, etc. És un model que fomenta l'individualisme i la competitivitat entre nosaltres i, des de ben petits, ens eduquen en aquesta línia.

Avui en dia s'observa com aquest model de vida, on només es busca el benestar material, no és positiu per les persones doncs, malgrat podem tenir una vida estable econòmicament parlant, les persones no es senten plenes ni felices i ha causat grans diferències pel que fa al poder adquisitiu i l'accés a diferents recursos com l'educació i la sanitat. Les societats del "primer món" estan plenes de gent que tenen possessions però es senten buides i cada vegada augmenten els cassos de persones amb trastorns emocionals tipus depressió, ansietat, etc., és a dir, un sentiment de malestar a la vida. Existeixen nombrosos filòsofs i escriptors que han desenvolupat obres que fan referència a la importància de desenvolupar-se emocionalment per a un benestar personal, autors com Jorge Bucay amb l'obra *Shimriti* o Lou Marinoff amb l'obra *Más Platón y menos Prozac*.

És per això que, des de fa uns anys, es va detectar la necessitat de fomentar el desenvolupament emocional amb les persones i l'autoconeixement doncs el malestar general fomenta societats "malaltes", emocionalment parlant. Societats on no sabem comunicar-nos positivament i resoldre els conflictes interns propis de l'ésser humà. No

ens han ensenyat a gestionar els conflictes de la vida ni a afrontar les adversitats desenvolupant capacitats resilients. Aquí és on neix la intel·ligència emocional.

Ja fa molts anys que diversos pensadors estant teoritzant sobre models polítics i socials que fomentin el desenvolupament d'aquesta intel·ligència per tal de crear societats sanes i progressistes. La finalitat és la creació de comunitats on l'harmonia flueixi i la interacció entre els membres sigui de cooperació i benestar.

“S’ha de conèixer les pròpies forces i debilitats. Hi ha persones que són molt hàbils per motivar-se, o per utilitzar les emocions, però no per relacionar-se amb altres persones. Si algú pot ajudar-los a entendre exactament el que els hi passa, podran millorar” (Goleman, 1996: 124).

Si aquest treball és fonamental per a la societat en general s’ha de dir que es fa més imprescindible amb els grups socials més desfavorits i en situacions de risc social. Persones que pel context on s’han desenvolupat presenten mancances pel que fa a una interacció sana amb ells mateixos i l’entorn i els dificulta una vida feliç per la baixa capacitat de poder gestionar els conflictes de la vida de forma positiva, des de la superació personal. Sobretot ens fixem en la infància en risc com el grup més vulnerable doncs són víctimes de situacions de violència (de qualsevol tipus) i no tenen eines personals, per manca de desenvolupament, per fer-hi front i tornen a repetir els mateixos patrons negatius quan ja són adults.

Partint de que la infància en protecció ha viscut situacions d’adversitat podem dir que aquest projecte, doncs, pretén incidir en les capacitats resilients per millorar-les, imprescindibles per un creixement sà i estable, a través del desenvolupament d’una sèrie de competències emocionals necessàries per aconseguir el benestar personal i social i una interacció positiva amb l’entorn. Els destinataris del projecte són un petit grup d’adolescents que viuen a un CRAE, tutelats per l’Administració per la manca de cura adequada per part de les seves famílies d’origen. Aquests nens i nenes han normalitzat viure en el conflicte i les adversitats de la vida els supera i els bloqueja i se’ls hi fa molt difícil viure l’adversitat com a oportunitat d’enfortiment personal.

És per això que el títol del projecte és “Créixer des de l’adversitat”, com a procés de resiliència i com a procés de creació d’un mateix de forma sana i feliç i poder esdevenir un bon ciutadà. La infància protegida, com a víctimes de situacions de malestar i violència, necessita sentir que pot comptar incondicionalment amb algú, als CRAE’s el tutor de resiliència, que creu i confia en la seva millora personal i social i que l’ajuda a créixer sa i feliç i superar les adversitats de la vida de forma positiva.

B. FONAMENTACIÓ TEÒRICA

Per tal de justificar la necessitat del projecte a realitzar, exposem a continuació una sèrie de lleis, teories i estudis que demostren la importància de desenvolupar les competències emocionals, dels infants que viuen en els Centres Residencials d'Acció Educativa (CRAE's), que assegurin el correcte desenvolupament integral i l'integració social d'aquests a la comunitat.

L'objectiu d'aquest apartat és poder entendre en que s'inspira i es fonamenta aquest projecte i perquè es justifica la seva existència.

1. Els Centres Residencials d'Acció Educativa (CRAE)

Per tal d'entendre la necessitat d'aquest projecte, es fa imprescindible justificar la seva implementació al context concret on s'aplica: els CRAE's. Aquests són una tipologia de mesures de protecció que s'especifica a la **Llei de drets i oportunitats**, article 120. Els CRAE's són serveis residencials pertanyents a la Xarxa Pública de Serveis Socials dins del territori de Catalunya, i com a tal, es regula dins del marc legal del DOGC, més concretament des del **DECRET 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials**.

Aquest decret defineix els CRAE's com *serveis residencials d'acolliment, per a la guarda i educació dels seus usuaris, mentre no poden retornar amb la seva família o se'ls troba una família acollidora. Tots els centres residencials d'acció educativa comptaran amb un projecte educatiu validat per l'organisme competent.*

Cal dir que els infants que s'atenen són *infants desamparats*, tal com recull l'article 105 de la **Llei de drets i oportunitats**.

El decret també recull la definició de:

- Objectius: Guarda i educació.

- Funcions: Acolliment i convivència; allotjament i menjador; descans i lleure; higiene; atenció psicològica, social i educativa.

- Destinataris: infants i adolescents en règim de guarda o tutela de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA). Els CRAE's podran especialitzar-se en funció de franges d'edat.

És a dir, des de l'Estat, es garanteix la guarda i educació des dels serveis residencials i l'Educació Emocional esdevé necessària per tal de garantir el correcte creixement personal i social dels infants residents.

2. Justificació de l'Educació Emocional (EE) als centres de protecció de la Infància i l'Adolescència

A continuació exposarem una sèrie de lleis incloses en textos que protegeixen als infants i adolescents de Catalunya. Ressaltarem els apartats que reforcin les accions destinades al desenvolupament emocional de la infància protegida i a la necessitat d'un desenvolupament integral d'aquests.

Farem referència, doncs, a dos textos de rellevància:

1. Declaració sobre els drets dels infants de la ONU (1989).
2. Llei 14/2010 Drets i oportunitats de la infància i l'adolescència a Catalunya.

Aquests textos, a través de les lleis exposades, contemplen el garantir el desenvolupament integral de l'infant. L'EE té un paper rellevant en aquest punt, ja que a través del desenvolupament de les competències emocionals, es pot garantir una interacció sana amb un mateix i amb l'entorn, i assegurar així, ciutadans sans; un dels encàrrecs dels cuidadors (família/Estat).

Passem a explicar, doncs, els dos documents fent referència als articles específics que inclouen l'EE dels infants i adolescents.

2.1. Declaració sobre els drets dels infants.

Aquest text va sorgir, al novembre de 1989, a la *Convenció dels drets dels infants* que van crear i signar els països pertanyents a la ONU.

El text, al seu preàmbul, diu: “el nen, per la seva manca de maduresa física i mental, necessita protecció i cura especials, inclosa la deguda protecció legal, tant abans com després del naixement”.

Queda clar doncs, el reconeixement mundial de la necessitat de protegir i tenir cura de la infància i adolescència com a éssers desprotegits del món dels adults i com a futurs ciutadans de les comunitats.

Citarem tres articles que fan referència al dret dels infants i adolescents a desenvolupar-se de forma integral i que especifiquen qui i com s’ha de fer càrrec quan no ho pot ser la família biològica:

Article 20.

Fa referència a la obligació dels Estats de fer-se càrrec dels menors sempre i quan no puguin viure amb llurs famílies:

1. Un infant temporalment privat del seu medi familiar, o bé que per interès del menor exigeixi que no romangui en aquell mitjà, tindrà dret a la protecció i assistència especials de l’Estat.

També parla de com l’Estat ha de garantir la cura dels menors i el seu desenvolupament integral:

2. Els Estats Membres han de garantir, amb conformitat amb les lleis nacionals, altres tipus de recursos per aquella infància.

Article 27.

Aquest article parla, bàsicament, de que:

1. Els Estats Membres reconeixen el dret de tot infant a un nivell de vida adequat pel seu desenvolupament físic, mental, espiritual, moral i social.

Article 29.

Fa referència, principalment, a la responsabilitat dels cuidadors de l’infant a:

1. *Desenvolupar la personalitat, les aptituds i la capacitat mental i física del nen fins al màxim de les seves possibilitats.*

Cal destacar que en tots els articles anomenats es contempen diverses dimensions com mentals, morals o espirituals, on tindrà espai l'educació emocional.

2.2. Drets i oportunitats de la infància i l'adolescència a Catalunya.

Finalment fem menció a la Llei 14/2010, de 27 de maig, dels Drets i oportunitats de la infància i l'adolescència, inclosa al DOGC.

Citarem tres articles que fan referència al dret dels infants i adolescents de desenvolupar-se de forma integral al territori de Catalunya, on es desenvolupa el projecte.

Article 1.

Exposa l'objecte de la llei:

Aquesta llei té per objecte la promoció del benestar personal i social dels infants i adolescents i de les actuacions de prevenció, atenció, protecció i participació dirigides a aquestes persones a fi de garantir l'exercici de llurs drets, l'assumpció de llurs responsabilitats i l'assoliment de llur desenvolupament integral. Aquesta llei fixa el marc en què s'han de dur a terme les activitats de participació i de promoció dels drets i del benestar dels infants i els adolescents, i les activitats per a atendre'ls i protegir-los en les situacions de risc o de desemparament.

Article 6.

Fa referència al desenvolupament de les potencialitats personals:

1. *La criança i la formació dels infants i els adolescents ha de garantir-ne el desenvolupament físic, mental, espiritual, moral i social, d'una manera lliure, integral i harmònica, i ha de potenciar en tot moment llurs capacitats educatives i d'aprenentatge, i procurar-los el benestar físic, psicològic i social.*

Article 44.

Parla sobre el dret a la prevenció, la protecció i la promoció de la salut. Farem referència a dos sub-articles que inclouen específicament l'atenció i el desenvolupament dels aspectes emocionals.

b. Beneficiar-se de les accions de promoció de la salut, rebre informació i educació per a la salut en tots els àmbits de la seva vida i beneficiar-se de les accions de salut comunitària, a fi de desenvolupar al màxim les seves potencialitats físiques i psíquiques i la capacitat per a gestionar la pròpia salut.

c. Rebre atenció sanitària adequada al seu nivell evolutiu, atenent tant els aspectes orgànics com els aspectes emocionals, i, d'acord amb el que disposa la legislació vigent, beneficiar-se de les prestacions del sistema sanitari públic.

3. L'Educació emocional (EE) i les competències emocionals

L'educació emocional pretén el desenvolupament de les competències emocionals. A partir d'aquesta idea es pot definir l'EE com "un procés educatiu, continu i permanent, que pretén potenciar el desenvolupament de les competències emocionals com a element essencial del desenvolupament humà, amb l'objecte de capacitar-lo per a la vida i amb la finalitat d'augmentar el benestar personal i social" (Bisquerra, 2000: 158).

En els darrers anys del segle XX-XXI molts teòrics de la pedagogia i psicologia moderna han començat a introduir als seus estudis la importància de treballar les competències emocionals com a base per assegurar un correcte desenvolupament humà (p.e. Salovey, 1989, i Mayer, 1997). Es tracta de treballar una sèrie de capacitats i habilitats emocionals que assegurin la correcta integració personal i social dels éssers humans dins les seves comunitats i esdevinguin bons ciutadans.

Teòrics com Lazarus (1991) i Goleman (1995) (citats a Bisquerra, 2000) van publicar diversos estudis on asseguraven que desenvolupar i treballar les competències emocionals és bàsic per assegurar ciutadans amb capacitats empàtiques, assertives, de cooperació, etc.. persones amb capacitats de gestionar les seves emocions i les de

l'entorn, de forma positiva, per tal de crear societats sanes i estables amb ciutadans feliços i capaços d'enfortir-se positivament davant les adversitats.

Les competències són la capacitat de posar en operació diferents coneixements, habilitats, pensaments, caràcter i valors de forma integral en les diferents interaccions que té l'ésser humà per a la vida en l'àmbit personal, social i laboral.

Dins de les competències anomenades per a la vida trobem les competències emocionals.

Les competències emocionals es poden definir com “la capacitat per mobilitzar adequadament un conjunt de coneixements, capacitats, habilitats i actituds necessàries per a realitzar activitats diverses amb un cert nivell de qualitat i eficàcia” (Bisquerra i Pérez, 2007: 143).

És a dir, els éssers humans, des de les societats i cultures contextuais, haurien de poder desenvolupar una sèrie de capacitats i habilitats que assegurassin l'adequada gestió de les emocions. La finalitat és fomentar comunitats que pugin viure en harmonia, respectant les diferències, però fomentant un benestar social i personal.

Tenint en compte el col·lectiu al qual va dirigit aquest projecte, es fa especialment necessari el treballar les competències emocionals, donada les seves històries de vida i els contextos familiars on s'han desenvolupat. Queda clar que la falta de límits, la manca de comprensió en el seu propi desenvolupament físic i emocional, i el viure situacions d'exclusió social, pobresa o violència, generen unes mancances pel que fa a l'adquisició d'aquestes habilitats/capacitats de vida. Aquestes mancances suposen, a curt i llarg termini, problemes d'exclusió social i personal i els impedeix, majoritàriament, viure una vida normalitzada i feliç.

El desenvolupament de les competències emocionals, dins d'aquests projecte, té com a finalitat augmentar i reforçar les capacitats resilients dels infants a qui va dirigit aquest treball.

Així doncs, el següent punt exposa la importància de desenvolupar les capacitats resilients per garantir un creixement sà i ciutadans feliços.

4. La Resiliència

Epistemològicament parlant, el concepte de resiliència té el seu origen en el verb llatí *resilio*, que significa tornar enrere, tornar d'un salt, rebotar. Al llarg del temps es va relacionar el terme amb el sector de la metal·lúrgia, descrivint la capacitat de que tenen certs materials per tornar al seu estat original després de rebre una forta pressió. En ciències socials s'utilitza per caracteritzar aquelles persones que, malgrat néixer i/o viure situacions d'alt risc, es desenvolupen psicològicament sanes i amb èxit.

Rutter (1993) (citada a Manciaux, 2005) defineix la Resiliència com la CAPACITAT d'una persona per desenvolupar-se de manera òptima, malgrat la presència d'esdeveniments desestabilitzadors i condicions de vida difícils. Malgrat reconèixer que existeixen problemes, la persona busca abordar-los d'una forma constructiva a partir dels seus recursos personals i de la interrelació amb l'entorn. L'emergència de la resiliència està determinada per les dinàmiques de bon tracte i la presència de relacions i vincles significatius.

Altres pensadors actuals han definit el concepte de Resiliència i han aprofundit sobre aquesta:

Grotberg (1995) defineix la Resiliència com la capacitat humana universal per fer front a les adversitats de la vida, superar-les i inclús ser transformat positivament per elles. Parla també que cal afavorir una sèrie d'actituds per recuperar-se de les adversitats, actituds relacionades amb la fortalesa de l'ambient social, els recursos personals i les habilitats socials que promouen la Resiliència.

Cyrułnik (2002), comenta que la Resiliència és un procés, un conjunt de fenòmens harmonitzats, en el qual el subjecte s'introdueix en un context afectiu, social i cultural. És l'art de navegar en els torrents.

Segons Gilligan (2008) la Resiliència està per construir-se, per ser inventada per cadascun, en funció d'un mateix i del seu context. És un procés complex que fa probablement intervenir a la voluntat i, per suposat, a la intel·ligència emocional. Així la resiliència ens fa oblidar els determinismes de la genètica o el mitjà per obrir el camp a la creativitat i la llibertat.

Forés i Grané (2008) subratllen com s'ha de tenir en compte que aquest concepte fa referència a dos elements bàsics que sempre estan presents: l'adversitat, entesa com a trauma, risc, amenaça present a la biografia d'una persona; i la noció d'adaptació positiva, entesa com la superació del trauma.

Per poder promoure la resiliència és necessari treballar en una triple direcció:

- Sobreviure a l'adversitat mitjançant estratègies adaptatives positives;
- preparar-se per l'adversitat futura; i
- reflexionar i aprendre sobre la superació.

Cal tenir en compte que no es tracta de tornar a l'estat inicial abans del trauma, significa la transformació:

“Ser resilient no vol dir tornar a ser, sinó créixer cap a alguna cosa nova” (Forés, 2007: 57).

Abans de concloure aquest apartat cal introduir el concepte de **“tutor de resiliència”**. Per Cyrulnik (2002) és clau en el procés resilient comptar amb el suport incondicional d'una figura que exerceixi de tutor acompanyant de la persona que ha de superar les adversitats. Així doncs, Cyrulnik defineix el tutor de resiliència com una persona, un lloc, un esdeveniment, una obra d'art que provoca renéixer del desenvolupament psicològic després del trauma. Gairebé sempre es tracta d'un adult que troba al nen i que assumeix per a ell el significat d'un model d'identitat.

Així doncs, per definició, la resiliència tindrà lloc només si existeix una interacció amb l'ambient/context que permeti una adaptació positiva en contextos d'adversitat. La resiliència sociocultural és una mirada dins de la teoria de la resiliència que posa

l'atenció en lo social i cultural. Dins d'aquest marc podem dir que, per tal de dur a terme aquesta interacció, l'àmbit social i cultural ofereix referents a l'individu anomenats "tutors de resiliència". Tutors que permeten a la persona comptar amb algú que la faci sentir valuosa, digna d'estima i respecte, i que l'ajudi a generar una autoestima positiva a través del foment de les fonts de la resiliència individual: "jo sóc..", "joestic..", "jo puc..", etc.

Segons Simpson (2013) aquests tutors, per a ser veritables generadors de resiliència han de tenir tres qualitats fonamentals:

- Amor incondicional: estimar a la persona plenament, sanament.
- Presència: han d'estar " presents", activa, real i concretament a la vida de l'individu, ser part de la mateixa interactuen constantment amb ell.
- Plasticitat: ha de tindre la capacitat d'adaptació a situacions noves i canviants, sobretot en els temps en que vivim, tan vertiginosos i amb canvis tant accelerats i bruscos.

Cyrulnik (2002) també subratlla com a característiques del tutor de resiliència una gran capacitat d'escolta activa i empatia per tal de permetre que la interacció tingui èxit i es generi una relació basada amb un vincle de confiança.

A un CRAE, assumim que el tutor de resiliència es pot representar per algun dels educadors/es que treballen de forma regular i amb perspectives de seguir treballant de cara al futur al centre. Així doncs, s'assegura la continuïtat en l'acompanyament i professionalitat en l'intervenció. És important tenir en compte el vincle, sense vincle no pot haver-hi la confiança necessària per esdevenir tutor en resiliència. És per això que lo ideal seria que el tutor propi del menor fos el tutor de resiliència.

Tutor-infant han de crear una relació especial on el menor confii plenament en el tutor i el tutor garanteixi una seguretat a l'infant. Caldrà que es marquin objectius a curt i llarg termini tant a l'infant, com a desenvolupament de les capacitats resilents, com al tutor de resiliència, com a autocrítica de la tasca i anàlisis de la mateixa.

Per concloure podem dir que resiliència en el projecte que ens ocupa és equivalent a parlar de protecció a la infància i de benestar i possibilitats de futur. Tal com hem vist, la resiliència és clau per la superació positiva de les adversitats i els infants residents en CRAE's es caracteritzen per una vida plena d'adversitats familiars, personals i socials i esdevenen víctimes.

Resulta, doncs, una prioritat, enfocar part del treball educatiu que es fa amb aquests infants, des de la perspectiva de la resiliència.

5. Competències emocionals en el CRAE per desenvolupar la resiliència

A continuació passem a exposar les competències emocionals que utilitzarem al projecte per desenvolupar les capacitats resilents. Aquesta sèrie de competències són clau per desenvolupar unes actituds i aptituds que assegurin un correcte i sa desenvolupament emocional.

Rafael Bisquerra, al seu llibre *Psicopedagogia de les emocions* (2009), explica que existeixen dos classes de competències: les específiques tècnic-professionals, que es refereixen als coneixements i procediments en relació amb un determinat àmbit professional; i les genèriques o transversals, que desenvolupen un ampli bloc de competències sociopersonals. És en aquestes on es desenvolupa l'EE i els objectius a implementar en aquest projecte.

Aquest projecte es basa en el model de competències emocionals que ha creat el GROU (Grup de Recerca i Orientació Pedagògica) de la UB. Aquest és un model pentagonal (Bisquerra, 2000) doncs treballa cinc competències clau per desenvolupar una correcta gestió de les emocions:

- Consciència emocional.
- Regulació emocional.
- Autonomia emocional.
- Competència social.

- Habilitats de vida i benestar.

Per començar, ens centrarem en tres competències que potencien les capacitats resilients i que estan centrades en el món interior de la persona: la consciència emocional, la regulació emocional i l'autonomia emocional. A mesura que els infants vagin desenvolupant les competències i augmentant les capacitats resilients, es podran plantejar altres competències a desenvolupar, com a proposta de futur.

5.1. Consciència emocional.

Entesa com la capacitat per prendre consciència de les pròpies emocions i la dels altres, incloent l'habilitat per captar el clima emocional d'un context determinat.

En el desenvolupament de la consciència emocional s'ha de tenir en compte una sèrie d'aspectes com:

- Prendre de consciència de les pròpies emocions: identificació i etiquetatge.
- Donar nom a les emocions: eficàcia en l'ús del vocabulari emocional.
- Comprensió de les emocions dels altres: desenvolupar l'empatia vers les emocions dels altres.
- Prendre consciència de la interacció entre emoció, cognició i comportament.

5.2. Regulació emocional.

És la capacitat per manejar les emocions de forma apropiada. Les microcompetències que configuren la regulació emocional són les següents:

- Expressió emocional apropiada: desenvolupa la capacitat d'entendre que l'estat emocional intern no necessita correspondre amb l'expressió externa.
- Regulació d'emocions i sentiments: acceptar que els sentiments i les emocions sovint han de ser regulats. Inclou la regulació de la impulsivitat emocional (ira, violència, comportaments de risc), tolerància a la frustració

per prevenir estats emocionals negatius (ira, estrès, ansietat, depressió), perseverar en l'assoliment dels objectius malgrat les dificultats, etc.

- Habilitats d'enfrontament: afrontar reptes i situacions de conflicte, amb les emocions que generen, a través de d'estratègies d'autoregulació per gestionar la intensitat i la durada dels estats emocionals.

- Competència per generar emocions positives: capacitat per autogenerar-se i experimentar de forma voluntària i conscient emocions positives i gaudir de la vida. L'objectiu és millorar la qualitat de vida.

5.3. Autonomia emocional.

És un concepte ampli que inclou un conjunt de característiques i elements relacionats amb l'autogestió personal, entre les quals podem trobar:

- Autoestima: tenir una imatge positiva d'un mateix.

- Automotivació.

- Autoeficàcia emocional: és la percepció de que s'és capaç en les relacions socials i personals gracies a les competències emocionals. S'accepta la pròpia experiència emocional i moral.

- Responsabilitat: capacitat per a respondre dels propis actes i assumir les conseqüències.

- Actitud positiva: capacitat per decidir adoptar una actitud positiva davant la vida. Aquesta repercuteix en la intenció de ser bo, just, caritatiu i compassiu.

- Anàlisi crític de normes socials: capacitat per avaluar críticament els missatges socials, culturals i dels mitjans de comunicació de masses relatius a normes socials i comportaments personals. L'autonomia ha d'ajudar a avançar cap a una societat més conscient, lliure, autònoma i responsable.

- Resiliència.

C. DESCRIPCIÓ DEL PROJECTE

1. Context on s'aplica: El CRAE Prim

Tal com hem comentat, el projecte plantejat s'aplica al context d'un CRAE. En aquest cas s'implementa al CRAE Prim, ubicat al barri de Santa Eulàlia a l'Hospitalet del Llobregat (Barcelona).

El CRAE Prim és un centre vertical i la seva franja d'edats compren des dels 4 fins als 18 anys, amb la idea de poder acollir a grups de germans. El centre disposa de 18 places mixtes (10 nens i 8 nenes) i la casa està ideada com un espai familiar per fomentar la bona convivència de les persones que hi viuen. La major part d'espais (menjador, sala del TV, biblioteca/sala d'estudis i el pati) estan pensats per ser compartits. Disposa d'habitacions triples, dobles i individuals.

Al CRAE Prim trobem un equip multidisciplinari doncs tots els professionals que hi treballen intervenen amb els infants en major o menor grau.

Així doncs al centre hi ha:

- 1 director
- 1 coordinador/educador
- 7 educadors/tutors diürns.
- 2 educadors i 2 educadors/monitors de nit
- 1 cuinera
- 1 netejadora

Per poder entendre el Projecte Educatiu de Centre, exposat al següent punt, cal contextualitzar-lo dins l'entitat que el gestiona: **La Fundació IRES (Institut de Reinserció Social)**.

La Fundació és de caire privat i treballa des de l'any 1969 en l'atenció social, psicològica i educativa de persones i col·lectius marginats en situació de risc social o amb dificultats econòmiques. Duen a terme l'acció social amb persones vulnerables des d'una visió integral en els següents àmbits d'actuació: Infància; Joventut i Família; Violència Familiar i de Gènere; Inclusió Social; i Acció Social en el Sistema Judicial.

L'atenció social directa amb les persones els permet investigar i crear models propis d'intervenció transferibles a altres professionals i territoris. Fan, doncs, recerca i innovació, disciplines a les quals s'afegeix la formació. També desenvolupen campanyes d'incidència en els poders públics i de tot plegat on difonen els resultats, ja que entenen la sensibilització com a part del treball.

Dins d'aquest context de professionalitat i experiència en la intervenció social de col·lectius desfavorits, cal dir que la Fundació va guanyar, per concurs públic, l'encàrrec de gestionar el CRAE Prim (antic CRAE Norai) fa uns 17 anys i des de llavors ha esdevingut referent per la DGAIA pel seu projecte educatiu innovador i hol·lístic.

Exposem a continuació una sèrie de principis rectors de l'organització que tenen a veure amb alguns dels aspectes intrínsecs a l'organització del CRAE:

- Qualitat de les accions.
- Transversalitat.
- Anàlisi permanent, innovació i gestió del canvi. Aquest principi justifica aquest projecte doncs l'Educació Emocional esdevé quelcom innovador, s'adapta als canvis socials i parteix d'un anàlisi de necessitats.
- Estabilitat i Sostenibilitat.
- Aprenentatge organitzacional i gestió del coneixement.

1.1. El Projecte Educatiu del Centre (PEC)

El PEC vigent del CRAE Prim va ser creat al 2009, any en que es va renovar la licitació del concurs públic i vàlid fins la propera convocatòria.

El PEC recull tot el que té a veure amb la intervenció socioeducativa que es duu a terme amb els infants al centre, així com l'organització del CRAE.

El model d'intervenció parteix del paradigma de la complexitat, entès com el principi de la individualització amb una mirada ecològica, ja que els infants amb els que s'intervé són diferents uns dels altres i poden esdevenir complexos pel que fa a les diferents històries de vida, el context cultural on s'han desenvolupat i les diferents franges d'edat que hi conviuen al centre. És per això que la pedagogia que inspira el PEC parteix del model sistèmic: l'eix de la intervenció és l'ésser humà, contemplat des d'un punt de vista hol·lístic i amb la idea permanent de la construcció personal.

Seguint la línia educativa del centre, el PEC exposa una sèrie de trets metodològics imprescindibles en l'intervenció amb els infants:

- Tot individu té un potencial i es partirà de les seves possibilitats per créixer i desenvolupar-se.
- Es parteix de la possibilitat de canvi, en el procés de desenvolupament personal, entenent el canvi com una oportunitat.
- La implicació a la vida del centre dels infants i joves, segons l'edat i en la mesura que sigui possible.
- La implicació de la família, com a part del procés de canvi i benestar.
- Es promou la resiliència en els processos de desenvolupament emocional.
- El vincle positiu i la relació d'ajuda, entès com una eina educativa que proporciona una base positiva de seguretat que possibilita un equilibri emocional.
- La intencionalitat educativa en el desenvolupament de la tasca.
- El respecte a la diversitat.
- La participació dels infants en la vida del CRAE i en tot allò que els afecti.
- L'educació en valors.
- L'atenció personalitzada.
- El treball en equip.
- El treball en xarxa entre els diferents recursos, institucions i professionals que intervenen a la vida de l'infant.
- L'enfoc comunitari.
- La mediació.

- La prevenció de riscos socials i personals.
- L'educació per al respecte pel medi i la sostenibilitat.
- La formació permanent dels professionals que intervenen amb els infants.
- La planificació i programació de la intervenció.
- L'avaluació continuada de les accions educatives.

Per últim cal esmentar els objectius generals del PEC, que inspiren la intervenció socioeducativa dels infants. Aquests són, en grans trets:

- Garantir el correcte exercici de la guarda administrativa dels infants.
- Afavorir el correcte desenvolupament dels infants residents tot promociónant les seves capacitats i facilitant els processos d'integració social. En aquest objectiu és on podem incloure la creació d'aquest projecte, doncs tal com hem comentat el desenvolupament de les capacitats resilients afavoreixen la integració personal i social dels infants.
- Contribuir a garantir una xarxa de serveis socials i suport a les persones de qualitat i efectiva.

Després d'exposar el PEC del CRAE, queda clar, que el desenvolupament de les competències emocionals i l'afavoriment de les capacitats resilients entra dins de la línia d'intervenció del CRAE i es fa imprescindible per poder assegurar un hà creixement personal i social i un benestar personal i familiar dels infants que hi resideixen.

I per tal d'assegurar aquest treball a la vida de l'infant al CRAE es fan servir dues eines: el Projecte Educatiu Individual (PEI) i l'Informe Tutorial de Seguiment (ITSE).

El PEI inclou els objectius a desenvolupar per l'infant al llarg d'un any, temps de durada de la mesura, independentment de la seva renovació. Aquests objectius es plantegen en àrees com la familiar, l'emocional, la salut física i mental i la formació i cultura. Els adolescents que mostren major capacitat d'autoanàlisis formen part del procés de plantejament dels objectius doncs en definitiva són seus. Cal dir que el PEI es planteja com una eina viva, així que es pot modificar per adaptar-se als canvis de l'infant.

I per tal de poder analitzar i reflexionar entorn la consecució dels objectius es fa servir l'ITSE. Aquest document es realitza semestralment i inclou tota la informació dels infants en relació a les àrees esmentades al PEI. L'ITSE inclou propostes de millora de cara al futur i les accions pendents a realitzar.

Per finalitzar destaquem el fet que al CRAE Prim es treballa amb una visió individual i grupal. El projecte proposat pretén, principalment, el desenvolupament de les competències emocionals esmentades a través de les tutories individuals. S'entén tutoria com a procés d'acompanyament on l'infant i el tutor interaccionen en un espai íntim i acollidor. En aquest espai és on es treballen els aspectes i objectius a desenvolupar pel propi infant.

1.2. Infància i adolescència en situació de risc social al CRAE Prim

Tal com hem comentat anteriorment al CRAE Prim hi conviuen 18 nois i noies entre 10 i 18 anys. Aquests infants estan en situació de desemparament i són considerats com **a infància en situació d'alt risc social** donades les seves característiques personals, socials i familiars.

La infància en situació de risc és aquella que estableix una interacció ideogràfica i inadequada amb el seu entorn, el qual no cobreix els seus drets inalienables, posant en perill el seu correcte desenvolupament i donant lloc a un possible inici de processos d'inadaptació social dins del seu entorn familiar, escolar i context social on creix. És a dir, no només ens referim al maltractament familiar, sinó a totes les circumstàncies socials carencials per al correcte desenvolupament de la infància.

Els infants que han viscut en aquestes situacions, acostumen a presentar dificultats alhora d'assumir límits i normes i pel que fa a la comunicació positiva i l'escolta activa. Solen ser infants amb poca tolerància a la frustració i presenten poques capacitats resilients. Són nens i nenes que mostren moltes dificultats alhora de gestionar les emocions de forma

correcta i les seves respostes davant d'allò que no els hi agrada sol ser agressiva, verbal i físicament.

Totes aquestes característiques fan que aquests nens i nenes tinguin dificultats alhora de desenvolupar-se i créixer sans i estables i mostren mancances alhora d'integrar-se a les comunitats normalitzades, doncs no saben com interaccionar amb aquestes i tenen dificultats per gestionar els conflictes dels dia a dia de forma positiva.

Malgrat aquestes característiques cal dir que són infants i com a tals s'estan desenvolupant física, mental i emocionalment. La infància es caracteritza per la seva plasticitat i la capacitat de canvi i transformació. El fet que estiguin creixent al CRAE els pot possibilita canviar i millorar el seu benestar social i personal doncs se'ls planteja uns objectius de millora i existeix un seguiment continu de la vida d'aquests. A més a més, partint del PEC del centre, cal dir que a l'infant se'l fa protagonista de la seva vida implicant-lo activament en els processos personals de canvi i millora.

Tal i com hem comentat al punt anterior un dels objectius principals del CRAE i del projecte a implementar serà aconseguir el màxim benestar personal i socials dels infants que viuen al centre i afavorir el desenvolupament i millora de les capacitats resilients perquè esdevinguin adults feliços i autònoms.

Actualment al centre viuen menors de diverses nacionalitats i contextos culturals i religiosos, com marroquins islàmics o israelites jueus. Aquest fet fa que es produeixin més conflictes pel que fa a la comunicació i l'empatia, doncs se'ls hi fa difícil entendre segons quines respostes que tenen una gran influència contextual i cultural.

Aquest fet i les poques capacitats resilients que mostres fan més imprescindible el treball de les competències emocionals.

1.2.1. Destinataris del projecte

Aquest projecte va destinat als adolescents de 13 a 18 anys. Aquesta és la franja d'edat on es registren més conflictes personals amb un mateix i amb l'entorn. Els nens i nenes d'aquesta edat es troben en una situació de malestar i normalment les seves respostes davant límits i confrontaments és agressiva. També és la franja d'edat on comencen a tenir consciència de la realitat de la seva vida i la història familiar. Davant les adversitats es mostren pessimistes i negatius i els fa estar enfadats amb el món.

És per això que es fa necessari el treball de competències emocionals, per tal de poder desenvolupar un benestar social i personal i un creixement maduratiu sà i estable.

Al CRAE es comptarà amb la participació de 10 adolescents (4 noies i 6 nois).

Amb els petits també es pretén desenvolupar un projecte específic d'Educació Emocional més endavant. Ara per ara començarem a treballar el dossier "*Viaje a mi historia*", un material que els facilita el prendre consciència de la seva situació personal, social i familiar.

1.3. Professionals que intervenen al CRAE Prim

El col·lectiu de professionals al qual va dirigit el projecte és, principalment, als educadors socials/tutors, ja que seran ells els encarregats de treballar amb els infants les diferents competències emocionals a desenvolupar a través de les tutories i el PEI/ITSE de cada infant.

A la resta de treballadors se'ls passarà igualment el dossier amb l'exposició del projecte per tal que puguin tenir coneixement del que s'està treballant i es vagi creant una cultura de treball enfocada en la promoció de la resiliència a través de les competències emocionals.

Cal insistir en el fet que els tutors de centre s'especialitzaran en ésser tutors de resiliència, doncs aquesta figura es fa imprescindible per assegurar el

desenvolupament i millora de les capacitats resilients dels infants residents al centre.

Cal definir el concepte d'Educador Social per tal d'entendre la intervenció del professional al projecte.

S'entén per educador "tot aquell que té la capacitat o qualitat d'educar, és a dir, que disposa de la capacitat o energia per a formar o educar a l'ésser humà, a través d'accions o processos conscients o inconscients" (Rotger, 1997:26).

Per a Sáez Carreras (1993) "l'educador social és un professional que intervé i esdevé protagonista de l'acció social dirigida a modificar determinades situacions personals i socials a través d'estratègies educatives".

Queda clar doncs, que aquests professionals tenen la capacitat de treballar les competències emocionals donada la seva formació i experiència.

Per últim cal destacar que aquest col·lectiu compta amb un Codi Deontològic propi que recull la bona praxis dels educadors.

2. Objectius

En aquest apartat exposarem tant els objectius generals del projecte com els específics.

La finalitat d'aquest treball és iniciar als professionals en el treball de les competències d'EE per promocionar la resiliència dels infants. Aquest treball es comença a partir d'una proposta concreta que permet que l'educador prengui consciència de la importància de treballar les competències de l'infant en matèria d'EE i assoleixi una sèrie de competències bàsiques en aquest àmbit. El repte és donar continuïtat a aquest treball i que esdevingui quelcom integrat dins del plantejament dels objectius de l'infant al seu PEI i l'avaluació de les competències adquirides a l'ITSE. La idea és que un cop finalitzat aquest projecte cada tutor hagi desenvolupat habilitats per plantejar objectius més personalitzats i individualitzats en matèria d'EE.

Els objectius s'inclouran al PEI de cada menor, a l'apartat dels objectius sobre resiliència i també al desenvolupament emocional.

2.1. Objectius principals:

OP1: Dotar a l'educador del CRAE d'eines i estratègies per poder treballar amb els infants, a través de les tutories, les diferents competències emocionals a desenvolupar.

OP2: Desenvolupar les capacitats resilents dels infants a través del treball de competències emocionals específiques.

2.2. Objectius específics:

- Relatius a l'educador:

OE1.1.: Rebre informació i assessorament sobre el procés d'educació emocional a desenvolupar al projecte i la promoció de capacitats resilents introspectives de l'infant.

OE1.2.: Rebre acompanyament a l'educador en el procés d'implementació del projecte.

OE1.3.: Esdevenir com a figura de tutor de resiliència.

- Relatius a l'infant:

OE2.1.: Fomentar la consciència emocional sobre les pròpies emocions de l'infant i la dels altres.

OE2.2.: Aprendre a regular les pròpies emocions.

OE2.3.: Desenvolupar l'autonomia emocional de l'infant.

3. Continguts

Els continguts per cada objectiu principal tindran relació amb el desenvolupament emocional.

Així doncs, seran:

OP1: Dotar a l'educador del CRAE d'eines i estratègies per poder treballar amb els menors, a través de les tutories, les diferents competències emocionals a desenvolupar.

- Contingut conceptual: Coneixement d'eines i estratègies per desenvolupar les competències emocionals amb els infants (consciència, regulació i autonomia emocional).
- Contingut procedimental: Professionalitat a la tasca com a tutor de resiliència.
- Contingut actitudinal: Interès i motivació per la tasca.

OP2: Desenvolupar les capacitats resilients dels menors a través del treball de competències emocionals específiques.

- Contingut conceptual: Desenvolupament de les competències emocionals a treballar (consciència, regulació i autonomia emocional).
- Contingut procedimental: Voluntat de millora.
- Contingut actitudinal: Consciència de canvi i implicació personal.

4. Metodologia d'intervenció

Pel que fa a la metodologia a emprar per la implementació del projecte podem dir que es treballarà a partir de diferents eines específiques de l'EE que pretenen desenvolupar els objectius plantejats.

A continuació passem a exposar els diferents mètodes i activitats que es faran servir alhora de realitzar el projecte, tant amb els educadors com amb els infants:

4.1. Formació dels professionals: *Dossier informatiu i formatiu pels educadors del CRAE (veure ANNEX I)*

Aquest dossier és un monogràfic sobre el procés d'EE, la resiliència i la figura de tutor de resiliència i les competències específiques a desenvolupar al projecte. La informació serà sintetitzada per tal d'agilitzar la lectura i la comprensió sobre el tema.

Es repartirà un dossier per cada educador durant la sessió de presentació del projecte.

El dossier també inclourà:

- a. els objectius específics que s'han de treballar des dels PEI's, per cadascuna de les competències emocionals;
- b. les activitats i estratègies que es faran servir per desenvolupar les capacitats resilients dels infants i,
- c. els ítems avaluatius que s'utilitzaran per observar la consecució dels objectius plantejats i poder proposar objectius de millora de cara al futur, contemplats als ITSE's.

Presentem a continuació un quadre-resum amb els objectius i accions d'intervenció a desenvolupar:

OBJECTIUS	ACCIONS	ÍTEMS AVALUATIUS	OBSERVACIONS
OE1.3.: Esdevenir com a figura de tutor de resiliència.	Cada tutor ha de treballar el vincle perquè esdevingui tutor de resiliència.	L'infant veu al seu tutor com un referent afectiu i es manté una relació de confiança.	
OE2.1.: Fomentar la consciència emocional sobre les pròpies emocions i la dels altres.	Desenvolupar la consciència emocional a través de la redacció d'un diari personal.	Lectura de paràgrafs del diari que expliquin els conflictes de grup i les adversitats de l'infant. Reflexió verbal sobre aquest amb l'educador.	Els objectius s'inclouran dins l'apartat de CAPACITATS RESILIENTS del PEI. L'avaluació es recollirà a l'ITSE.

	Reflexió dels conflictes de grup.	Observar la resposta davant els conflictes de grup.	
OE2.2.: Aprendre a regular les pròpies emocions.	Tècniques de regulació emocional (semàfor emocional, relaxació, etc.).	Observació de l'autoregulació en la conducta i resposta davant els conflictes.	Els objectius s'inclouran dins l'apartat de CAPACITATS RESILIENTS del PEI. L'avaluació es recollirà a l'ITSE.
OE2.3.: Desenvolupar l'autonomia emocional del menor.	Tutories reflexives sobre els conceptes de responsabilitat sobre la pròpia conducta i actitud positiva.	Observació en la conducta i resposta emocional. Reforç en la presa de consciència.	Els objectius s'inclouran dins l'apartat de CAPACITATS RESILIENTS del PEI. L'avaluació es recollirà a l'ITSE.

4.2. Acció directa amb els infants del CRAE: *Activitats*

Les activitats que emprarem per aconseguir els objectius plantejats parteixen d'una primera aproximació al treball de les competències emocionals.

Pel seu plantejament és té en compte les dinàmiques del CRAE, així com els temps disponible en el quotidià de la setmana alhora de fer les tutories, considerant les limitacions a causa dels horari/torns dels educadors-tutors i els horaris dels infants.

Així doncs es plantegen activitats senzilles i de primer contacte a l'EE. Aquestes s'organitzen de manera progressiva, inicialment es plantegen activitats més senzilles per tal de propiciar el contacte amb aspectes del desenvolupament de competències emocional i així, poc a poc, s'augmentarà la seva complexitat.

Totes les activitats tenen com a objectiu principal el desenvolupament de les capacitats resilients.

A continuació presentem el quadre de les activitats que es duran a terme:

ACTIVITAT 1: Què sento? Què senten els altres?	
Objectiu	Fomentar la consciència emocional sobre les pròpies emocions i la dels altres.
Temporalització	Mentre duri la seva estada al centre. És una eina d'ús personal segons els esdeveniments a la vida de l'infant i l'utilitat d'aquest a la seva vida.
Descripció	<p>Es donarà una llibreta que l'infant farà servir a mode de diari personal de les emocions.</p> <p>La idea és que els menors puguin escriure sobre les emocions que sent, tant les positives com les negatives. Ha d'escriure com es sent i s'ha sentit davant de situacions concretes, relacions amb els altres i com viu emocionalment aquests fets.</p> <p>Caldrà que a les tutories es puguin llegir fragments del diari i fer una reflexió verbal i per escrit de les emocions sentides per a ell i per als altres. L'infant ha de saber identificar les diferents emocions sentides.</p>
Conceptes	Es treballarà amb conceptes com l'empatia, l'assertivitat i l'honestat emocional. Tot en relació amb la resiliència.
Avaluació	<p>Observació de la consciència emocional a través de les tutories.</p> <p>Es plantejaran qüestions, per identificar les emocions, com:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Com t'has sentit? Per què? - Et sents bé actuant d'aquesta manera? Per què? - Com creus que s'ha sentit l'altre? - Què penses que pots fer per a sentir-se millor en situacions similars?

ACTIVITAT 2: Què sento? Què senten els altres?					
Objectiu	Fomentar la consciència emocional sobre les pròpies emocions i la dels altres.				
Temporalització	Quan sorgeixin conflictes de grup.				
Descripció	<p>És una activitat enfocada a desenvolupar la consciència emocional davant dels conflictes de grup. Es tracta de respondre a quatre preguntes i escriure-les a un foli a mode esquema:</p> <div style="text-align: center; border: 1px solid black; padding: 10px; width: fit-content; margin: 10px auto;"> <table border="1" style="border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50px; height: 40px; text-align: center;">1</td> <td style="width: 50px; height: 40px; text-align: center;">2</td> </tr> <tr> <td style="width: 50px; height: 40px; text-align: center;">3</td> <td style="width: 50px; height: 40px; text-align: center;">4</td> </tr> </table> </div> <p>1. M'han fet sentir bé quan... 2. M'han fet sentir malament quan... 3. He fet sentir bé quan... 4. He fet sentir malament quan...</p> <p>Un cop finalitzada l'activitat s'arxivarà per tal de fer-la servir a mode reflexiu per propers conflictes.</p>	1	2	3	4
1	2				
3	4				
Conceptes	Es treballarà amb conceptes com l'empatia, l'assertivitat i l'honestedat emocional. Tot en relació amb la resiliència.				
Avaluació	Observació de la consciència emocional a través de les tutories i la seva conducta davant els conflictes de grup.				

ACTIVITAT 3: Semàfor emocional	
Objectiu	Aprendre a regular les pròpies emocions.
Temporalització	Com a mínim durant la durada del projecte (1 mes aproximadament) però la idea és que els menors ho integrin com a hàbit normalitzat dins la seva vida.
Descripció	<p>L'educador, des de les tutories, ha de d'explicar i fer conscient a l'infant de la importància i necessitat d'autoregular-se en els respostes emocionals per una millora personal i de l'ambient en el grup.</p> <p>La idea és que l'infant entengui que en un ambient bo i agradable es viu més tranquil i pots gaudir del teu dia a dia.</p> <p>El <u>semàfor emocional</u> consisteix en tres passos bàsics davant una resposta emocional. Davant d'una situació on la resposta vagi a ser agressiva el menor ho ha d'identificar i:</p> <p>1r. Semàfor en vermell: <i>paro</i>.</p> <p>2n. Semàfor en àmbar: <i>penso, pensament alternatiu</i>.</p> <p>3r. Semàfor en verd: <i>actuo després de valorar la meva resposta</i>.</p> <p>En el quotidià "la regulació" serà un concepte cada cop més present en la vida dels infants i poc a poc es pretén modificar l'hàbit de la resposta automàtica agressiva a la resposta reflexionada i regulada.</p> <p>També es donaran diferents eines i tècniques de relaxació que poden ajudar en la regulació en les respostes emocionals com: la respiració, el marxar del lloc del conflicte i relaxar-se, aprendre a demanar ajuda, fer ioga, etc.</p>
Conceptes	Es treballarà amb els conceptes de regulació emocional, empatia i assertivitat. Tot en relació amb la resiliència.
Avaluació	S'observarà la resposta emocional davant les situacions de conflicte i si cal es reconduirà en el moment. El menor s'autovalorarà a través de processos reflexius de la conducta a les tutories.

ACTIVITAT 4: Sí puc canviar	
Objectiu	Desenvolupar l'autonomia emocional del menor.
Temporalització	Indefinidament. Es formalitzarà a les tutories el fet de reflexionar sobre l'autonomia emocional de l'infant.
Descripció	<p>És una activitat reflexiva, a treballar a les tutories sobre la responsabilitat individual en la resposta emocional del menor.</p> <p>La reflexió girarà entorn de la qüestió: Tu que pots fer per respectar la teva decisió?</p> <p>Aquesta activitat s'ha de plantejar en positiu: Sí puc canviar!!!</p> <p>El menor ha de plantejar i escriure petits objectius a aconseguir a curt termini sobre com respectar la seva decisió de voler estar bé. Han de ser auto-compromisos com a respecte cap a sí mateix.</p>
Conceptes	Es treballarà amb conceptes com l'autoestima, autoeficàcia emocional, responsabilitat i actitud positiva. Tot en relació amb la resiliència.
Avaluació	<p>S'observarà la resposta emocional de l'infant i la seva capacitat de regulació.</p> <p>L'infant s'autovalorarà a través de processos reflexius de la conducta a les tutories.</p>

5. Procés i temporalització de l'aplicació del projecte

Dins la realització d'un projecte és necessari planificar el procés i temporalització de l'aplicació d'aquest. És important per a poder conèixer com es pretenen aconseguir els objectius marcats i el temps i l'espai de cada acció a dur a terme.

Aquest serà un punt important a tenir en compte en l'avaluació ja que l'anàlisi del procés i temporalització serà útil per a elaborar reflexions de millora sobre el procés de planificació de projectes emocionals al CRAE Prim.

A continuació exposarem les accions planificades i el seu procés i temporalització, per a poder aplicar el projecte.

1. Sessió informativa i formativa als educadors (1 hora)

És el primer pas per començar a aplicar el projecte al centre. Es tracta d'una sessió informativa cap als educadors participants al projecte on s'exposaran els objectius plantejats i les activitats a dur a terme. A més a més es considera una eina formativa ja que s'introduirà al professional dins del món de l'EE a través del coneixement del seu concepte, les competències emocionals i la resiliència. Tota aquesta informació queda recollida a un dossier (veure ANNEX I) que es donarà al començament de la sessió per tal que els educadors puguin seguir en paper la presentació del projecte. Aquest material facilitat esdevindrà la referència alhora d'implementar el projecte per part dels educadors.

En coordinació amb el director del centre s'ha decidit fer la presentació durant una de les reunions de l'equip, un dilluns de 9:30 a 12:30h. La durada de la sessió serà d'una hora, temps suficient per exposar el projecte a desenvolupar i resoldre els dubtes del moment.

Abans de començar a explicar el projecte es passarà el curtmetratge *El Circ de les Papallones*, una obra filmogràfica sobre la superació de les adversitats que obstaculitzen un desenvolupament personal i social. La finalitat de visualitzar

el vídeo és que els participants del projecte s'emocionin, empatitzin i s'introdueixin dins del procés de resiliència abans de teoritzar sobre aquest.

2. Formació específica a cada educador (7 hores)

Un cop presentat el projecte a nivell general cal fer un acompanyament formatiu específic per cada educador. Aquesta acció és necessària per a poder conèixer el nivell de coneixements sobre els processos d'EE de cada un dels educadors participants al projecte i així poder detectar les necessitats formatives de cada professional en aquesta àrea. La idea d'oferir aquest espai és poder resoldre tots els dubtes entorn el projecte a implementar així com aportar i facilitar material complementari pel coneixement específic sobre la resiliència i les competències emocionals a desenvolupar a les tutories amb els infants.

Tenint en compte la càrrega de feina dels educadors del CRAE, així com les dinàmiques del quotidià del centre es destinarà una hora per a cada un dels educadors participants, amb la possibilitat d'ampliar el temps sempre que faci falta i hi hagi disponibilitat per part de l'educador. Recordem que són 7 educadors els participants del projecte.

3. Implementació de les activitats i acompanyament en el procés (1'5 mes)

Després d'informar i formar als educadors que duran a terme el projecte s'inicia el procés d'implementació de les activitats i el plantejament dels objectius als PEI's dels infants participants al projecte.

Cal planificar prèviament amb els educadors les tutories a realitzar amb els infants i com es resoldran els conflictes que vagin sorgint sobre la marxa. Aquesta part del procés dependrà dels horaris dels infants i s'haurà de trobar/pactar, entre tutor i infant, un espai mínim de 30 minuts, dos cops a la setmana, per tal de poder traspasar als participants les activitats i accions a realitzar i fer el seguiment de la consecució dels objectius plantejats.

Durant el temps d'implementació s'ofereix l'acompanyament i suport necessari per a poder resoldre tots els dubtes que l'educador pugui tenir.

Tot aquest procés tindrà una durada d'un mes i mig, temps suficient per observar i avaluar la consecució dels objectius i l'èxit de les activitats.

Recordem que la idea d'aquest projecte es que continuï un cop que finalitzi i que esdevingui un treball establert a la vida dels infants del CRAE Prim. Després d'aquesta experiència els educadors podran plantejar objectius personalitzats per cada un dels infants del centre.

4. Avaluació i revisió dels ITSE's i PEI's (3 hores)

Un cop passat el període d'implementació es passarà a analitzar el projecte amb detall per tal de poder avaluar els objectius, les activitats, la planificació del procés i la temporalització del projecte. La finalitat de l'avaluació serà conèixer i aprofundir sobre els efectes del projecte i les mancances i dificultats que han pogut sorgir durant la seva aplicació. . Es destinaran tres hores per realitzar l'avaluació, temps suficient per analitzar la informació obtinguda.

Aquesta avaluació serà molt útil per continuar treballant les competències emocionals amb els infants del CRAE Prim un cop finalitzat el projecte ja que és una de les línees de treball del PEC, tal com hem comentat anteriorment, perquè suposa una possibilitat de desenvolupament sà i estable pels infants residents.

Serà important en aquest procés d'avaluació realitzar qüestions reflexives entorn al per què i com de com ha estat el procés d'implementació i com s'han sentit els participants del projecte (educadors i infants). També s'avaluarà que s'ha aconseguit i com millorar-ho i el com viu el vincle l'infant i l'educador

Tal com exposem al següent punt les estratègies d'avaluació que emprarem seran l'ús de tests i qüestionaris i l'observació continua del procés d'implementació.

Un cop finalitzada l'avaluació es passarà per escrit a l'equip educatiu per tal que puguin continuar treballant el desenvolupament de la resiliència amb els infants residents.

6. Estratègies d'avaluació

Per tal de valorar l'èxit del projecte així com avaluar els objectius plantejats, les activitats i la implementació d'aquestes emprarem una sèrie de documents/registres que recullin la informació necessària per a poder observar les mancances i les dificultats sorgides, durant el temps d'implementació, que impedeixen aconseguir el 100% dels objectius plantejats. A partir de l'avaluació es podran plantejar nous objectius per a seguir treballant les competències emocionals amb els infants amb major eficàcia i eficiència.

L'observació de la conducta i resposta emocional dels infants esdevindrà una estratègia d'avaluació imprescindible per poder analitzar la consecució dels objectius, així com l'evolució dels menors en l'àrea emocional. És important observar durant el temps d'implementació com els infants modifiquen la seva consciència emocional, com són capaços de regular les seves respostes emocionals i conducta, i com milloren les seves competències d'autonomia emocional. L'observació ens donarà la possibilitat de conèixer les mancances i dificultats dels menors i educadors per poder plantejar objectius de millora.

Així doncs, els mètodes d'avaluació que utilitzarem són:

1. Un **pre-test/post-test** que es passarà als infants que participen del projecte. Aquest test es passarà als participants abans d'iniciar el projecte i un cop finalitzat.
2. Un **qüestionari** que es passarà als educadors que participen al projecte. Aquest es passarà al final del projecte. No es passa cap qüestionari previ doncs es parteix d'un coneixement bàsic de l'EE i els seus processos per part dels educadors, doncs la seva formació inclou aquest tipus d'estudis.
3. L '**observació continua** del procés d'implementació.

Cal dir que amb aquests mètodes el procés d'avaluació serà inicial, continua i final. Inicial, doncs passarem un pre-test als infants per tal de conèixer el nivell de consciència emocional de cada participant. Continua, doncs s'observarà el procés

d'implementació per part dels educadors, així com l'evolució i el desenvolupament de les competències emocionals dels infants participants. I, final, doncs es passarà el post-test als infants i el qüestionari als educadors que participen amb la finalitat de conèixer el punt de vista dels professionals i l'evolució emocional dels infants.

L'avaluació de la figura del tutor de resiliència es farà a través de l'observació del vincle que existeix entre l'infant i l'educador, així com a través de la visió professional de cada educador participant. Al final del projecte es realitzarà un *feedback* verbal amb els educadors participants.

A continuació mostrem els diferents tests i qüestionaris a passar al grup de participants. Els resultats es recolliran i s'analitzaran al final del procés d'implementació del projecte, recollit al següent apartat.

1. Pre-test/post-test a passar als infants participants:

TEST EMOCIONAL

Edat: _____ Gènere: Home Dona

1. Com et sents normalment?

Malament Regular Bona Mol

2. Ets conscient del teu estat emocional del teu dia a dia?

Sí No

3. Creus que pots decidir com vols sentir-te cada dia?

Sí No

4. Davant d'un conflicte quina és la teva resposta?

- M' enfado molt i les meves respostes són agressives.
- M' enfado molt però procuro no tenir respostes agressives.
- Em sento malament però em callo.
- Em sento malament i sóc capaç de trobar una bona solució.

5. Davant una adversitat de la vida com reaccions?

- Em sento decebut amb la vida. Una més!!!
- Faig veure que no passa res i que no m' importa.
- M' enfronto amb l' adversitat i procuro superar-la de forma positiva.

6. Et sonen els conceptes empatia, assertivitat i resiliència?

Sí No

Pots escriure el seu significat??

.....

.....

.....

2. Qüestionari a passar als educadors participants:

QÜESTIONARI D'IMPLEMENTACIÓ

1. Has pogut implementar el projecte tal com estava plantejat i planificat?

Sí No

Observacions:

.....
.....

2. Les activitats proposades t'han estat útils?

Sí No

Observacions:

.....
.....

3. El material i l'acompanyament ha estat l'adequat?

Sí No

Observacions:

.....
.....

4. Has trobat dificultats per poder implementar les activitats?

Sí No

Observacions:

.....
.....

5. Creus que és necessari aquest tipus de projecte al centre?

Sí No

Observacions:

.....
.....

6. Propostes de millora:

.....
.....
.....

D. PROCÉS D'APLICACIÓ DEL PROJECTE

Aquest apartat pretén explicar com ha estat tot el procés d'implementació del projecte al CRAE Prim. Serà un recull i anàlisi de totes les experiències viscudes per part dels educadors i dels infants participants al projecte.

Al darrer punt d'aquest apartat recollirem l'avaluació del projecte com a part del procés d'aplicació.

Es parteix de la planificació del procés del projecte per tal de seguir un ordre en la redacció de la informació.

1. Sessió informativa i formativa als educadors

El dilluns 3 de juny de 2013 es va realitzar la sessió informativa i formativa a l'equip educatiu del CRAE Prim. Es va iniciar la sessió passant el curtmetratge *El Circ de les Papallones*. La majoria d'educadors no l'havien vist i va ser una sorpresa agradable per a ells.

Un cop passat el vídeo es va preguntar als educadors si podien dir el tema principal del curt i dos o tres es van presentar voluntaris per donar la resposta, aquests van coincidir que el vídeo tracta sobre la superació de les adversitats de la vida de forma positiva, és a dir, la resiliència. En aquest moment se'ls va facilitar el dossier preparat per a ells i es va començar la part de la sessió destinada a conèixer el projecte, teoritzar sobre els conceptes i resoldre els dubtes del moment.

La sessió va transcórrer segons el temps planificat i els educadors van marxar coneixent el projecte i amb la tasca de llegir tot el dossier per resoldre els dubtes durant l'acompanyament individualitzat.

Al darrer temps de la sessió es va preguntar als educadors la disponibilitat durant la següent setmana per a aprofundir en el tema i es van planificar les reunions amb els 7 educadors participants al projecte. També se'ls va recordar la importància de passar als infants participants el pre-test abans d'iniciar les activitats.

És important dir que tots els educadors, en general, es van mostrar receptius amb la presentació del projecte doncs l'equip detecta la necessitat de desenvolupar les competències emocionals per a poder treballar amb els nens i nenes del centre el seu propi benestar personal i social i poder minimitzar els conflictes quotidians d'aquests amb la vida.

2. Formació específica a cada educador

Durant la mateixa setmana de la presentació es va quedar amb cada educador participant per tal de fer la formació i resoldre dubtes específics sobre els conceptes a treballar i les activitats proposades.

Es va demanar als educadors que, abans d'iniciar la sessió individual/formativa, havien d'haver llegit tot el dossier, per tal de conèixer amb profunditat el projecte a realitzar, i havien de passar el pre-test als infants participants per tal de poder observar el nivell de desenvolupament de les competències emocionals i les capacitats resilients adquirides per aquests. Tota aquesta informació és necessària per a poder individualitzar i ajustar al màxim els objectius i les activitats suggerides.

Cal dir que cinc, dels set educadors van llegir tot el dossier i duien ja preparades qüestions i dubtes entorn al projecte. Els altres dos van manifestar la impossibilitat de temps lliure, per acompanyaments dels infants i altres gestions pròpies d'un CRAE. Aquest fet no va tenir molta incidència pel que fa a la consecució de l'objectiu de la sessió doncs tots els educadors van acabar la reunió amb un coneixement profund sobre el tema a desenvolupar, els objectius proposats i les activitats. La diferència va residir en el temps de la sessió, doncs va variar, amb alguns amb 30 minuts va ser

suficient, amb altres es va destinar tota la hora planificada. També va ser una variable el coneixement sobre l'EE de cada un dels educadors participants.

Pel que fa als pre-tests passats cal dir que set, dels deu nens i nenes participants, els havien fet abans d'iniciar la sessió. Els altres tres no ho van poder fer per manca de temps i coincidència amb el tutor de referència. Aquest fet va provocar tornar a planificar amb aquests educadors un altre espai per realitzar-lo dins de la setmana següent, com a molt tard, per tal d'iniciar el projecte amb tots els infants al mateix temps, doncs és un treball individual i grupal.

3. Implementació de les activitats i acompanyament en el procés

Un cop es van realitzar totes les sessions formatives amb els educadors i es van recollir tots els pre-tests passats als infants es va passar a implementar les activitats proposades. Pel que fa al temps d'execució cal dir que es va produir un retard d'una setmana fins que la primera part del projecte va estar finalitzada. Aquest retard no ha suposat una dificultat per la consecució dels objectius del projecte doncs es va decidir, en coordinació de la direcció del centre, allargar el projecte una setmana més.

Tal i com hem comentat anteriorment durant aquesta part del procés són els educadors participants qui han implementat les activitats però han comptat amb l'acompanyament i el suport necessari per a resoldre dubtes entorn l'aplicació del projecte i les activitats que es duïen a terme.

Durant aquest temps s'ha observat directament algunes de les tutories educador/infant dutes a terme i les respostes emocionals dels menors als conflictes quotidians a nivell individual i de grup, al centre i als recursos externs.

Cal dir que la majoria dels infants participants han millorat respecte al coneixement de conceptes emocionals com l'empatia, l'assertivitat i la resiliència. Però han mostrat dificultats i resistències per modificar les respostes emocionals negatives i regular i gestionar les seves emocions. Es mostren impulsius en la resposta malgrat que després

són capaços de reflexionar entorn la seva actitud i comportament davant el problema sorgit i es comprometen, amb ells mateixos, per aconseguir canviar les respostes automàtiques. Manifesten acceptació al canvi i verbalitzen voler sentir-se millor amb ells mateixos i l'entorn.

Hi ha un petit grup d'adolescents, quatre, que no ha mostrat disposició per millorar la seva conducta i gestió de les emocions. Aquests nois i noies, ara per ara, es troben en una situació personal que els bloqueja per a poder ser conscients de la importància del canvi i els beneficis d'aquests per a una vida més positiva i relaxada. No accepten els consells i menyspreen tota acció per part dels educadors. El desenvolupament de les competències emocionals es dificulta per la manca de predisposició per part d'aquests adolescents i limita la possibilitat de canvi per a un benestar personal i social. De fet, la majoria d'aquest no han aparegut a les tutories pactades ja que s'han escapolit del centre durant alguns dies.

Pel que fa als educadors participants podem dir que estan satisfets amb l'aplicació del projecte però verbalitzen haver trobat certes dificultats que els ha impedit aconseguir els objectius al 100%, a més de la resistència pròpia dels adolescents participants. Aquestes dificultats han estat la manca de temps per la realització de totes les tutories planificades, produïda pels acompanyaments escolars i mèdics dels infants residents; i altres gestions pròpies d'un CRAE, com la redacció d'informes o la coordinació amb altres professionals.

Cal dir que tots els educadors han coincidint amb el fet que un mes i mig és temps insuficient per poder treballar i desenvolupar amb els infants les competències emocionals i poder observar resultats òptims pel que fa a la millora de les capacitats resilients i la gestió de les emocions.

4. Avaluació

Després d'aplicar el projecte es va iniciar la seva avaluació. Per tal de poder extreure conclusions es compta amb la informació obtinguda a través dels pre-tests i post-tests, els qüestionaris dels educadors i l'observació continua del procés d'implementació. A més a més es fa una lectura analítica dels ITSE's dels adolescents participants i la proposta d'objectius en matèria d'emocions als PEI's per observar la percepció dels educadors entorn el desenvolupament de la resiliència dels infants.

Per tal de realitzar una correcta avaluació, analitzarem també la consecució dels objectius, però, començarem amb el buidatge dels tests i qüestionaris passats als participants.

a. **Buidatge dels tests i qüestionaris:**

Tal com hem comentat a l'apartat anterior han estat 10 adolescents, 4 noies i 6 nois, els que han participat d'aquest projecte.

Pel que fa als pre-tests (veure ANNEX II) podem dir que la majoria dels participants han manifestat sentir-se normalment malament doncs la seva vida es plena d'insatisfacció per la seva situació familiar i personal i pels constants conflictes amb ells mateixos i l'entorn. Cal dir que els nois mostren més tendència a aquest sentiment de malestar que les noies, doncs són aquests, majoritàriament, els que tenen més respostes agressives en el dia a dia.

En les qüestions que fan referència a les competències emocionals podem dir que les respostes mostren com els participants tenen dificultats pel que fa a la gestió i regulació emocional, malgrat que manifesten ser conscients de les seves emocions.

Cal dir també que la majoria mostren baixes capacitats resilients doncs davant d'una adversitat la seva resposta és de bloqueig o resignació.

Un cop finalitzat el procés d'aplicació del projecte es van passar els post-tests (veure ANNEX III) i els resultats van mostrar una petita millora pel que fa a la

consciència i la regulació emocional. Malgrat tot, tal i com s'ha comentat anteriorment, el temps d'aplicació no ha estat suficient per a obtenir resultats òptims pel que fa a la millora de les capacitats resilients.

S'ha pogut observar com més de la meitat d'adolescents han intentat modificar la seva conducta i gestionar positivament les seves emocions, malgrat aquest fet se'ls hi fa difícil modificar les respostes emocionals davants dels conflictes doncs manifesten ser quelcom automàtic i impulsiu.

Així doncs, després de buidar la informació dels tests, podem dir que aquest projecte ha contribuït a la millora del benestar personal dels adolescents del CRAE Prim doncs les activitats han estat les adequades, malgrat la falta de temps. Els participants han verbalitzat que les activitats proposades han estat eines útils per la millora de la consciència i regulació emocional.

Pel que fa als qüestionaris sobre la implementació (veure ANNEX IV), passats als educadors al finalitzar el procés d'implementació, podem dir que tots els educadors troben útil el projecte proposat malgrat les dificultats sorgides. Manifesten que les activitats, el material ofert i l'acompanyament rebut durant el procés d'implementació, ha estat l'adequat.

Les dificultats que detecten, tal com hem comentat anteriorment, són diverses: dels adolescents, de temporalització i d'altres com la realització de tasques pròpies d'un CRAE. Dificultats que serveixen per proposar millores per la continuïtat del desenvolupament de les capacitats resilients. Els educadors proposen accions com allargar el temps d'aplicació del projecte, treballar més competències emocionals, programar dins del quotidià les tutories específiques d'EE i aportar més activitats i material extra en matèria d'EE.

Pel que fa a la reflexió sobre si han esdevingut o no tutor de resiliència tots els educadors coincideixen en sentir-se referents dels adolescents i manifesten que aquest plantejament els ha donat la possibilitat de millorar competències com l'escolta activa i l'empatia.

b. Consecució dels objectius:

Per tal de poder avaluar l'èxit dels objectius cal veure el % de la consecució d'aquests. Els % depenen del nombre de participants, així doncs el 100 % es refereix a tot el grup de participants, siguin educadors o nens. Els resultats es presenten en el següent quadre:

Objectius principals	% de consecució
OP1: Dotar a l'educador del CRAE d'eines i estratègies per poder treballar amb els menors, a través de les tutories, les diferents competències emocionals a desenvolupar.	100 %
OP2: Desenvolupar les capacitats resilients dels menors a través del treball de competències emocionals específiques.	30 %
Objectius específics	% de consecució
OE1.1.: Rebre informació i assessorament sobre el procés d'educació emocional a desenvolupar al projecte i la promoció de capacitats resilients introspectives de l'infant.	100 %
OE1.2.: Rebre acompanyament a l'educador en el procés d'implementació del projecte.	100 %
OE1.3.: Esdevenir com a figura de tutor de resiliència.	100 %
OE2.1.: Fomentar la consciència emocional sobre les pròpies emocions i la dels altres.	60 %
OE2.2.: Aprendre a regular les pròpies emocions.	30 %
OE2.3.: Desenvolupar l'autonomia emocional del menor.	30 %

Tal i com podem observar al quadre podem dir que els objectius relatius als educadors s'han assolit al 100%. Malgrat aquest fet també observem que els objectius que tenen a veure amb els adolescents no s'han assolit amb l'èxit esperat doncs han sorgit dificultats no contemplades com els escapiments d'alguns dels nois, l'augment d'acompanyaments mèdics i d'altres tasques

pròpies d'un CRAE com la redacció d'informes o la coordinació amb altres professionals.

És òbvia la necessitat d'augmentar el temps d'aplicació del projecte per a poder assegurar la consecució dels objectius relatius als adolescents.

c. Lectura dels ITSE's i PEI's:

L'entrega del primer ITSE semestral ha coincidit amb la finalització del procés d'aplicació del projecte i els educadors han pogut avaluar a aquets informes el desenvolupament dels objectius per part de l'adolescent i les dificultats sorgides.

Malgrat aquest fet cal dir que, per qüestions pròpies a un CRAE, molts educadors no han pogut finalitzar l'avaluació del projecte a l'ITSE i no es pot aprofundir sobre aquest punt.

Però tots coincideixen proposar com a millora la necessitat de continuar amb el projecte de cara al futur.

Cal dir que el PEI, com a eina viva, també es modificarà proposant nous objectius específics i individualitzats en l'àrea de les capacitats resilients.

E. CONCLUSIONS

Després d'avaluar el procés d'aplicació del projecte així com les activitats i la consecució dels objectius podem passar a extreure una sèrie de conclusions i proposar millores de cara al futur.

Tal i com s'ha justificat al projecte queda clar la necessitat de millorar el desenvolupament de les capacitats resilients per part de la infància en risc, víctimes de situacions de violència i abandonament, on no han pogut tenir una vida normalitzada ni aprendre a gestionar les emocions i els conflictes que pateixen de forma positiva. Aquest fet els bloqueja i els produeix molts problemes d'integració social a les comunitats normalitzades, fet que els hi pot dificultar la seva inserció laboral i dur una vida tranquil·la i sense estar plena de conflictes amb un mateix i l'entorn. Es tracta d'una tasca preventiva de cara a quan siguin adults, doncs, és molt fàcil que aquests infants tornin a repetir els mateixos esquemes de vida i patrons de conducta nocius que la seva família i context d'origen.

També queda clar el fet que un projecte d'aquest tipus, que pretén una modificació de les respostes emocionals, necessita un temps llarg d'aplicació. De fet, s'ha d'ajustar a l'evolució de cada infant doncs cadascun dels residents esdevenen diferents per la seva història de vida, context social i cultural de referència i personalitat. Queda clar doncs, que les millores que es proposen passen per individualitzar els objectius, el tipus d'activitats i la freqüència de les tutories emocionals i ajustar aquest treball a les necessitats específiques de cada infant.

En projecte, en sí, és un primer pas alhora de desenvolupar una sèrie de competències emocionals que millorin el seu benestar personal i social a través de la superació positiva de les adversitats de vida. A partir de la finalització d'aquest treball caldrà seguir proposant nous objectius i activitats per aconseguir normalitzar a la vida dels infants la consciència i la regulació les seves emocions.

El projecte, en si mateix, ha estat un èxit pel que fa al tipus d'activitats proposades malgrat la falta de temps per poder executar-lo amb èxit.

També, per concloure, destaquem el concepte de tutor de resiliència doncs aquesta figura ha suposat un canvi de consciència dels educadors de cara als infants. Per a ells el sentir-se i enfocar el treball amb els nois i noies com a tutor de resiliència els ha suposat la millora del desenvolupament de competències socials tals com l'empatia i l'escolta activa, competències imprescindibles per a que els objectius referents als educadors s'aconsegueixin amb èxit. Per tant, es segueix proposant treballar amb els infants del CRAE Prim des d'aquest prisma en la relació educador/tutor i l'infant atès.

F. BIBLIOGRAFIA

1. Referències de llibres i altres documents en paper

Alonso-Gancedo, N., i Iriarte, C. (2005). **Programa Educativo de crecimiento emocional y moral: PRECEMO**. Málaga: 2005.

Bisquerra, R. (2009). **Psicopedagogía de las emociones**. Madrid: Editorial Síntesis.

Bisquerra, R. (2011). **Educación emocional y bienestar**. Madrid: Wolters Kluwer.

Bizkarra, K. (2005). **Encrucijada emocional. Miedo (ansiedad), tristeza (depresión), rabia (violencia), alegría (euforia)**. Bilbao: Editorial Desclée de Brouwer.

Cyrułnik, B. (2001). **La maravilla del dolor. El sentido de la resiliencia**. Barcelona: Editorial Granica.

Forés, A., i Grané, J. (2008). **La Resiliencia. Crecer des de la adversidad**. Barcelona: Plataforma Editorial.

Fundació IRES (2009). **PEC del CRAE Prim**. Barcelona

Manciaux, M. (compilador) (2003). **La resiliencia: resistir y rehacerse**. Barcelona: Gedisa Editorial.

2. Referències de pàgines web

Convenció sobre els drets de l'infant (1989), Nacions Unides. Recuperat de la pàgina del DOGC

http://www20.gencat.cat/docs/dasc/03Ambits%20tematics/07Infanciaiadolescencia/Observatori%20drets%20infancia/destacats%20columna%20dreta/Convencio_drets_infancia.pdf

DECRET 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials.

Recuperat de la pàgina del DOGC

<http://www20.gencat.cat/portal/site/portaldogc/menuitem.c973d2fc58aa0083e4492d92b0c0e1a0/?vgnextoid=485946a6e5dfe210VgnVCM1000000b0c1e0aRCRD&appName=default&action=fitxa&documentId=133852>

Llei 14/2010, de drets i oportunitats de la infància i l'adolescència a Catalunya.

Recuperat de la pàgina del Departament de Benestar Social i Família

<http://www20.gencat.cat/portal/site/bsf/menuitem.cb7c44c1c72cf6b43f6c8910b0c0e1a0/?vgnextoid=119825d3de5a4210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=119825d3de5a4210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default>

Tutor de resiliència. Recuperat de la pàgina de FAROS

<http://faros.hsjdbcn.org/es/articulo/tutor-resiliencia>

El Educador Social y la Infancia. Recuperat de la pàgina d'EDUSO

<http://www.eduso.net/res/?b=7&c=64&n=177>